

MIRE JÓK A HÁLÓZATOK: MODERN MEGOLDÁS A TANULÁS ÉS TANÍTÁS KIHÍVÁSAIRA

FRÁNYÓ ZSÓFIA ZSUZSANNA^{a,b,c}

^aELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola, Budapest

^bELTE Felnőttképzés-kutatási és Tudásmenedzsment Intézet, Budapest

^cBGE Pénzügyi és Számviteli Kar, Budapest

Beérkezett: 2022. december 15., elfogadva: 2023. január 23..

CHRIS BROWN & CINDY L. POORTMAN (eds): *Networks for Learning: Effective Collaboration for Teacher, School and System Improvement*. Abingdon, New York, 2018. Routledge. xxii + 220 p. ISBN: 978-1-315-27664-9

Napjainkban egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy a tanulási hálózatok alapvető fontosságúak a hatékony iskolafejlesztés területén, hajtóerőként jelennek meg a helyi és rendszerszintű változásokban. A gyorsan változó világ megnövekedett komplexitása olyan új kihívásokat jelent, hogy azokkal önmagában, egyedül egy iskola sem veheti fel a versenyt.

Az ún. professzionális tanulási hálózatokkal (Professional Learning Network, a továbbiakban gyakran csak: PLN) foglalkozó kötet alapvető célja a hálózati folyamatok bemutatása és az azok során természetes módon felmerülő kihívások azonosítása. Az újra kiadott kötet szerkesztői, Chris Brown és Cindy L. Poortman ezen kihívásokat értékeli mind elméleti, mind gyakorlati szempontból. A könyv esettanulmányokat és példákat is tartalmaz, így alapvető és értékes forrásává válhat akár még olyan kutatók, tanárok vagy iskolavezetők számára is, akik saját professzionális tanulási hálózat (PLN) kialakítását tervezik.

Professzionális tanulási hálózatnak tekinthető minden olyan csoport, mely együttműködési tevékenységbe kezd másokkal annak érdekében, hogy növekedjék az iskolában és/vagy az iskolarendszerben a tanítás és tanulás színvonala. Ennek megfelelően a könyv alapvetően az iskolák közötti (vagy iskola és más szervezetek közötti) hálózatok típusainak széles skáláját helyezi fókuszba, beleértve a kutató, adatfelhasználó csoportokat, a több helyszínes tanulócsoportokat, a tanári design csoportokat, a „teljes gyermeket” (whole-child) támogató csoportokat is. Bemutatja, hogy a hálózatok milyen módon térhetnek el egymástól összetételükben, természetükben, fókuszaikban: állhatnak különböző iskolákból érkező tanárokból és iskolavezetők, tanárokból és helyi vagy országos döntéshozókból, tanárokból és egyéb érdekelt ágensekből, és sok egyéb lehetséges kombinációból. A könyv alapvetően azokkal a „hajtásokkal” foglalkozik, amelyek az iskolafejlesztési célú PLN-rendszerek

Levelező szerző: Frányó Zsófia Zsuzsanna, 1143 Budapest, Francia út 40/A, fszt. 1.
E-mail: franyo.zsofia@uni-bge.hu

felhasználása során keletkező első tapasztalatokból származnak, állításait a szerzők igyekeznek kutatási bizonyítékokkal is alátámasztani. A tapasztalatokból és kutatási eredményekből kirajzolódik, hogy a tanárok tanulási hálózatban való együttműködése jobb tanítási gyakorlatot és a diákok sikeresebb tanulását eredményezi. A javuló tendenciák a hatékony tanulási hálózatoknak köszönhetők, amennyiben azok megfelelnek a sikeres professzionális fejlődés szükséges kritériumainak. Más szóval a PLN olyan hosszú távú együttműködést jelent, mely lehetővé teszi, hogy a résztvevők mások tapasztalatait leszűrve új megközelítéseket dolgozzanak ki a tanítás és tanulás területén. Bár a PLN nagymértékben hozzájárulhat az oktatás fejlődéséhez, a tanulási hálózatok eredményeinek betakarítása komoly kihívásokba ütközik. A tanulási hálózatokban való részvétel nem jelenti azt, hogy általa automatikusan megnőne a gyakorlat minősége. Számos tényező szükséges ahhoz, hogy egy hálózat valóban sikeressé váljon, különböző hálózattípusok közül kell kiválasztani a megfelelőt, és nem mindig nyilvánvaló, hogy egy adott helyzethez melyik lenne a legjobban illeszkedő. Az iskolák és a személyek sokszor nehezen határozzák meg az optimális viszonyt személyes céljaik és a hálózati célok között. Az oktatók személyes motivációja is elengedhetetlen, továbbá meghatározó az is, hogy rendelkezésre áll-e megfelelő idő és lehetőség az aktív és érdemi cselekvésekre.

A fentiekből kitűnik, hogy a siker egyáltalán nem garantált. A buktatók, kihívások felderítése és azonosítása kulcsfontossággal bír egy jól működő, a célját beteljesítő hálózat felállításához és működtetéséhez.

A kötet ennek megfelelően nem csupán a tanulási hálózatokkal foglalkozik, hanem azok hatékony működtetésével és a működésükhöz szükséges feltételekkel is. Segédanyagot biztosít tanárok, iskolavezetők,

kutatók és döntéshozók számára, akik a könyv segítségével jobban megérthetik a hálózatok sikeressége előtt toronyosuló kihívásokat, és könnyebben navigálnak majd azok között. Szándékukat a szerzők azáltal realizálják, hogy a kutatások eredményeit a gyakorlattal társítják, olyan alapvető témákat céloznak meg, amelyek az alábbi kérdések formájában írhatók körül:

- Milyen típusú professzionális tanulási hálózatok léteznek, és mely hálózati célok illeszkednek leginkább az iskola célkitűzéseire, illetve az iskola elszámoltatási és egyéb testületeihez?
- Miből áll a professzionális tanulási hálózat folyamata? Hogy érhetik el a résztvevők a PLN által kitűzött célokat?
- Mi nyújthat segítséget a tanárok és az iskolák számára egy sikeres professzionális tanulási hálózat felállításához, az abban való részvételhez és annak fenntartásához?

A könyv tizenkét fejezetben részletezi a témát.

Az első fejezet szerzői (maguk a szerkesztők, Cindy L. Poortman és Chris Brown), mintegy elméleti, megalapozó bevezetőként, áttekintő képet adnak az oktatás jelen helyzetéről, kitérve arra a nemzetközi érdeklődésre, amely – erőteljes térnyerése okán – egyre jobban fókuszál a professzionális tanulási hálózatokra. Kitérnek az okokra, amelyek miatt a hálózatok oly fontossá váltak az oktatás területén is, és felteszik a kérdést, hogy a PLN-ek miként válaszolhatnak az újonnan megjelenő kihívásokra. A hálózatok működésének ismertetésével bemutatják, hogy a PLN kereteiben megvalósuló tanulás hogyan adódik át (egyénektől az iskola mint tanuló szervezet felé), és hogy mit jelent a határátlépés fogalma. Amellett érvelnek, hogy a pedagógia, illetve a

tanulói eredményesség javításához iskolán belül és iskolák között is a professzionális tanulási hálózatok biztosítják a legéletrevalóbb eszközt – tanárok és iskolák számára egyaránt.

A következő fejezetekben (2–9.) a könyv a professzionális tanulási hálózatok egy-egy példájával foglalkozik. Minden fejezet egy konkrét esettanulmányban jeleníti meg az adott tanulási hálózat gyakorlatát. Az esettanulmányok célja az, hogy megfelelő intellektuális táplálékot szolgáltassanak a tanárok és iskolavezetők számára annak átgondolása során, hogy ők maguk miként hasznosíthatják a hálózatokat saját tanítási és tanulási módjaik javítása érdekében.

Floor Binkhorst írásának (*Balancing top-down and shared leadership: A case study of a Teacher Design Team in transition to a new approach*) fókuszában az ún. *Teacher Design Team* (TDT) áll. A különböző iskolákban tanító középiskolai tanárok együttműködésének célja, hogy meg- vagy ártervezzenek innovatív oktatási anyagokat. Binkhorst rámutat arra, hogy bár a folyamat során a TDT hozzájárulhat a tanárok szakmai fejlődéséhez, az oktatási újítások sikeres megvalósítása csak megfelelő feltételek mellett lehetséges. A holland kémiatanárok tevékenységét vizsgáló esettanulmány következtetései szerint csak egy jól strukturált, vezetett megközelítés hozhat valódi eredményeket. Zárásként megnevezi azokat a támogatási típusokat és struktúrákat, melyek általános értelemben is hasznára válhatnak a tanulási hálózatoknak.

A harmadik fejezetben (*Research Learning Networks: A case study in using networks to increase knowledge mobilization at scale*) Chris Brown azt vizsgálja, hogy a tényekből kiinduló (evidence-informed) gyakorlat alkalmazásának megkönnyítésében milyen szerepet játszhatnak a hálózatok. A kutatás és a gyakorlat nagymér-

tékű összekapcsolása iskolák hálózatának alkalmazásával került megvalósításra. A tanulmány a kutatói tanulási hálózatokat (RLN) alapkoncepcióként kezeli, és a megközelítés hatékonyságát egy adott RLN (egy Anglia déli partvidékén működő iskolaszövetség) elemzése révén tárgyalja. A modellt alátámasztó elméleti és konceptuális gondolatokat és a hálózat működésének gyakorlati elemeit is elemzi, és nem csupán azt mutatja be, hogy a hálózati megközelítés hogyan hatott a tényekből kiinduló gyakorlatra támaszkodó iskolaszövetségben tevékenykedő tanárookra, de azt is, hogy az milyen módon változtatta meg a tanítási gyakorlatot és növelte a tanulói teljesítményt a részt vevő iskolákban.

Leyton Schnellert, Paige Fisher és Kathy Sanford (*Developing communities of pedagogical inquiry in British Columbia*) olyan hálózatot mutat be az olvasónak, melyben az oktatási szektorok és szakértők számtalan szereplője vett részt. A fejezet helyi hálózatos kutatási központokra fókuszál, ezeket Brit Columbia három egyetemének kutatói hozták létre. A központok tagságát tanárképzésben és iskolában oktatók, tanárjelöltek, valamint az oktatási minisztérium képviselői alkotják. Céljuk az oktatás átalakításának in situ támogatása foglalkoztatás előtti (pre-service) és foglalkoztatás alatti (in-service) együttműködés által. A partneri együttműködés a tanárképzés új modelljét köti össze a helyi tankerülettel, ahol a Brit Columbia által újratervezett curriculum gyakorlatba helyezésével kívánják csökkenteni a kutatás és a gyakorlat közötti „problémás rést”. Ennek érdekében a kutatási központokban szereplő résztvevők együtt végeznek tevékenységciklusokat, hogy azt követően kritikai dialógusok segítségével támogassák az oktatási rendszer átalakulásának folyamatát, illetve egymást inspirálják a pedagógiai megújulásban.

A következő fejezetben (*From data to learning: A data team Professional Learning Network*) Kim Schildkamp, Jaana Nehez és Ulf Blossing az „adatcsoportok” (data teams) hálózathasználatára hívja fel a figyelmet. A tanulmány első részében a csoportok szerepét mutatják be röviden az oktatás javítását célzó adatfelhasználásban, majd azt részletezik, hogy az egy svéd helyhatóságon belül működő adatcsoportok hogyan alakítottak ki tanulási hálózatot hatékonyságuk növelése érdekében. A megközelítés hatásainak és eredményeinek vizsgálatán kívül a szerzők azt is bemutatják, hogy az adatcsoportok miként támogatták és biztosították a tanulási hálózat folyamatos fejlesztését annak érdekében, hogy a hatékonyság huzamosabb ideig fennmaradjon.

A hatodik fejezet írói, Livia Roessler és Tanja Westfall-Greiter, vizsgálatukban a fizikai térből a virtuális tér felé mozdultak el. *The dynamics of Virtual Professional Learning in interschool networks* c. fejezetben bemutatott hálózat egy olyan rendszerszintű, hivatásszerű kezdeményezés, melynek célja, hogy kiválóságot és értéket teremtsenek az ún. *Lerndesign*erek, azaz a curriculum és instrukcionális fejlesztés területén belül speciális szaktudással rendelkező vezető tanár tevékenysége által. A vezetők egymással fenntartott virtuális / online hálózatos és tanulási kapcsolata lehetővé teszi a gondolatok biztonságos és szabad megosztását és a résztvevők saját fejlesztési munkájára vonatkozó visszajelzések begyűjtését. A fejezet a jövő digitális hálózati aktivitásaival kapcsolatos ajánlásokkal zárul, külön figyelmet szentelve annak, hogy a virtuális hálózatok inputként szolgálhatnak rendszerszintű PLN-tevékenységek számára is.

Pierre Tulowitzki, Anika Duveneck és Michael Krüger írása (*A Professional Learning Network for the entire local education system: Educational landscapes in*

Germany) tovább tágítja a PLN fogalmát. Felismervén, hogy az oktatás a formális kereteken kívül is zajlik, a fejezet amellett tör lándzsát, hogy roppant helytelen az iskolát elkülönült intézetként kezelni, a világ megnövekedett komplexitása által támasztott igényeket fokozottabb együttműködéssel lehet csak kielégíteni. A fejezet összehasonlítja az oktatási környezetet (educational landscape) fogalmát a professzionális tanulási hálózatokéval, és végül egy berlini iskola példáján keresztül felsorolja azon kihívásokat és megszorításokat, melyek akadályt jelentenek az oktatási környezet víziójának gyakorlati megvalósítása számára.

A nyolcadik fejezet (*A lesson study Professional Learning Network in secondary education*) egy holland hálózati tanórakutatási (networked lesson study) modellel foglalkozik, mely három éven át vizsgálta a PLN hatását a nyelvtanárok munkájának eredményességre. Siebrich de Vries és Rilana Prenger megismerteti az olvasót a hálózati tanórakutatás megközelítésének kulcsfogalmával, elméletével, továbbá megnevezi azokat a releváns folyamatokat és befolyásoló tényezőket, melyek a modell sikerességéhez vezetnek.

A kötet utolsó esettanulmánya (*Learning networks for sustainable literacy achievement*) egy Új-Zélandon felállított, az írástudást fejlesztő programok fenntarthatóságát segítő tanulási hálózat bemutatásával foglalkozik. Mei Kuin Lai és Stuart McNaughton azt tárgyalja, hogy a speciálisan egy meghatározott etnikai kisebbség számára fejlesztett program hatásának meghosszabbítása céljából az iskolai vezetők miképpen döntöttek a tanulói adatok hálózatban történő elemzése és felhasználása mellett mind iskolán belüli, mind iskolák közötti együttműködés keretében. A szerzők állítása szerint a fenti együttműködés a program lezárta után még további két évig éreztette hatását.

Az esettanulmányok után a tizedik fejezetben az olvasó Joelle Rodway munkájának (*Getting beneath the surface: Examining the social side of Professional Learning Networks*) köszönhetően elmélyítheti a PLN-ről szerzett ismereteit. Rodway felhívja a figyelmet arra, hogy amennyiben sikerrel szeretnénk megvalósítani a PLN céljait, úgy elkerülhetetlen annak vizsgálata, hogy a hálózat tagjai miként csatlakoznak a kutatás, a politika és a gyakorlat területeihez. Azáltal, hogy egy Ontarióban végzett friss kutatásra alapozva bevezeti és magyarázza a társadalmi hálózat alapfogalmait, eljárásait, a fejezet akár bevezetésül is szolgálhat a társadalmi hálózatok elemzéshez, a PLN-ek tanulmányozásának metodológiai megközelítéséhez.

Az utolsó két fejezet a korábbiakban bemutatott témákra támaszkodva azokra a döntően fontos kihívásokra koncentrál, melyekkel a professzionális tanulási hálózatoknak szembesülniük kell. Mireille Hubers és Cindy Poortman lefekteti a

fenntartható iskolai növekedés fogalmának alapjait, majd gyakorlati példákon keresztül mutatják be, miként lehet a PLN rendszerét támogatni a fenntarthatóság érdekében (*Establishing sustainable school improvement through Professional Learning Networks*).

Végezetül, a tizenkettedik fejezetben, ahogy azt annak címe is jelzi (*Looking back and moving forward: Where to next for networks of learning?*), Alan Daly és Louise Stoll összefoglalja a könyvben feltárt témákat annak érdekében, hogy az olvasó naprakész ismeretanyagot kapjon az iskola és rendszerfejlesztés ezen friss megközelítéséhez. Záró gondolataikban a szerzők a hálózatok felhasználásának jövőbeli lépéseit vizsgálják meg különböző kérdések segítségével, melyeket olyan kutatóknak és oktatóknak tettek fel, akik a tanulás és tanítás fejlesztése érdekében szolgálatukba kívánják állítani a professzionális tanulási hálózatokat.